

періоду заклали підґрунтя для подальших проблем розвитку сільських громад регіону.

Назарій Савицький (Тернопіль)
**ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Земля в Україні є не лише базовим природним ресурсом, а й ключовим чинником економічного зростання, особливо в аграрному секторі. Від ефективності регулювання земельних відносин залежить інвестиційна привабливість сільського господарства, розвиток місцевих громад, екологічна безпека та продовольча стабільність країни.

Упродовж останніх трьох десятиліть земельна політика України зазнала глибокої еволюції: від централізованої системи радянського типу – до поступового формування ринкових механізмів. Сучасний етап характеризується відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення, посиленням ролі місцевого самоврядування в управлінні ресурсами, розвитком цифрових інструментів обліку та реєстрації земель, а також правовою адаптацією до європейських стандартів.

Разом з тим, сучасна система земельних відносин залишається складною і суперечливою. Вона поєднує нові ринкові інструменти з певними елементами попередньої системи, має значні прогалини в законодавстві та нерівномірність інституційного розвитку. Це зумовлює потребу у комплексному аналізі існуючих проблем та окресленні перспективних шляхів подальшого розвитку.

Земельні реформи в Україні розпочалися на початку 1990-х рр. Головними завданнями були роздержавлення земель; формування приватної власності на землю; створення механізмів передачі земельних ділянок у власність громадянам; розвиток фермерських господарств та орендних відносин.

Важливою віхою стало ухвалення Земельного кодексу України 2001 р., який унормував правовий статус земель, визначив форми власності та запровадив принципи ринкової економіки у земельній сфері. Проте впровадження мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення обмежило повноцінний розвиток ринку на два десятиліття.

Ситуація змінилася у 2020 р., коли ухвалено Закон № 552-ІХ, що відкрив поетапний обіг земель. З 1 липня 2021 р. фізичні особи-громадяни України отримали право купувати до 100 га сільськогосподарських земель, а з 2024 р. – юридичні особи (до 10 тис. га). Відчуження землі іноземцям поки що заборонене до проведення загальнонаціонального референдуму.

Сьогодні ринок земель поступово розвивається: проводиться електронні аукціони через систему «Прозорро. Продажі», удосконалюється Державний земельний кадастр, впроваджуються цифрові інструменти реєстрації прав власності. Зростає прозорість операцій, зменшується кількість «сірих» схем, активізується кредитування під заставу землі.

Попри помітний прогрес, розвиток земельних відносин стримується низкою проблем системного характеру. Досі значна частина земельних ділянок не має кадастрових номерів або має неточні межі. Часто трапляються накладення ділянок, дублювання прав, незареєстровані договори оренди. Такі правові невідповідності створюють ризики судових спорів, ускладнюють інвестиційну діяльність і призводять до зловживань.

Передача земель у комунальну власність в умовах децентралізації значно розширила повноваження місцевого самоврядування. Однак багато громад не мають фахівців-землевпорядників, кадастрових інженерів чи належних технічних можливостей для ефективного управління. Унаслідок цього

зростають ризики нераціонального використання та незаконного відчуження земель.

Після відкриття ринку спостерігається активізація великих агрохолдингів і компаній, які скуповують значні площі через підставних осіб. За відсутності ефективних антимонопольних механізмів це може призвести до формування земельних олігополій та соціальної напруги.

Система кредитування під заставу землі лише формується. Низька нормативна оцінка земель, складні банківські процедури, відсутність механізмів страхування ризиків роблять цей інструмент малодоступним для дрібних фермерів. Бракує також державних програм підтримки молодих фермерів і кооперативів.

Багато власників земельних паїв не розуміють процедур купівлі-продажу, не знають реальної ринкової вартості землі, не мають доступу до правової допомоги. Це створює підґрунтя для недобросовісних угод і занижених цін.

У межах Угоди про асоціацію з ЄС, Україна зобов'язалася привести земельне законодавство до європейських норм. Це передбачає вдосконалення екологічних стандартів, прозорість процедур, захист прав власності та розвиток механізмів правового захисту учасників ринку.

Завершення кадастрової інвентаризації, інтеграція реєстрів прав власності та запуск відкритих геоінформаційних систем дозволять мінімізувати корупційні ризики та покращити управління земельними ресурсами.

Потрібне впровадження дієвих інструментів моніторингу ринку, публічне розкриття великих угод, чітке дотримання обмежень щодо площі землі в одних руках, а також можливість анулювання угод, укладених із порушеннями.

Створення ефективної системи кредитування фермерів, запровадження земельних іпотек, розвиток кооперативних банків і страхових механізмів підвищать доступність земельного ринку для малих та середніх господарств.

Необхідне активне інформування власників паїв, фермерів і громадян щодо їхніх прав та можливостей на ринку землі. Програми правової допомоги, консультаційні центри та онлайн-платформи сприятимуть зростанню правової культури та захисту інтересів громадян.

Отже, земельні відносини в Україні нині переживають історичний етап трансформації. Відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення створює передумови для інвестиційного зростання, підвищення ефективності сільського господарства та розвитку місцевого самоврядування. Водночас проблеми правового врегулювання, інституційної слабкості, фінансової недоступності та соціальних ризиків потребують стратегічних рішень. Подальший розвиток земельних відносин має базуватися на прозорості, справедливості, сталому використанні ресурсів та інтеграції в європейський правовий простір. Комплексна земельна політика – це ключовий чинник не лише економічної стабільності, а й політичного суверенітету держави.

Оксана Ятишук (Тернопіль)

ВЗАЄМОДІЯ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У сучасному світі, де процеси глобалізації та інформаційної стандартизації охоплюють усі сфери життя, питання збереження національної ідентичності набуває особливої ваги. В українському контексті це завдання пов'язане не лише з історичною пам'яттю, а й з потребою утвердження духовних, моральних і культурних цінностей.